

M C M X X I I
VYTAUTO DIDŽIOJO
UNIVERSITETAS

**VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETO
SENATAS**

**NUTARIMAS
DĖL MOKSLINIŲ TYRIMŲ ATITIKTIES PAGRINDINIAMS TYRIMŲ
PROFESIONALUMO IR ETIKOS PRINCIPAMS VERTINIMO NUOSTATŲ
TVIRTINIMO**

2021 m. kovo 24 d. Nr. SEN-N-17
Kaunas

Vadovaudamasis Vytauto Didžiojo universiteto (toliau – VDU) Statuto 30.2 ir 30.18 punktais bei atsižvelgdamas į Senato Mokslo komiteto nuomonę Senatas n u t a r i a:
patvirtinti Mokslinių tyrimų atitikties pagrindiniams tyrimų profesionalumo ir etikos principams vertinimo nuostatas (pridedama).

Pirmininkas

Ričardas Krikštolaitis

PATVIRTINTA
Vytauto Didžiojo universiteto
Senato 2021 m. kovo 24 d.
nutarimu Nr. SEN-N-17

MOKSLINIŲ TYRIMŲ ATITIKTIES PAGRINDINIAMS TYRIMŲ PROFESIONALUMO IR ETIKOS PRINCIPAMS VERTINIMO NUOSTATOS

I SKYRIUS BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Mokslinių tyrimų atitikties pagrindiniams tyrimų profesionalumo ir etikos principams vertinimo nuostatos (toliau – Nuostatos) skirtos Vytauto Didžiojo universiteto (toliau – VDU arba Universitetas) akademinėi bendruomenei padėti įvertinti mokslinių tyrimų atitiktį profesionalumo ir etikos principams, nustatytiems konkrečiam moksliniam tyrimui ir apsaugoti tyrimo dalyvių (asmenų) interesus bei moksliniuose tyrimuose naudojamus gyvūnus. Atitikties mokslinių tyrimų profesionalumui ir etikai vertinimo procedūros taikymas padeda užtikrinti mokslinių tyrimų kokybę, atliekamų mokslinių tyrimų patikimumą, sąžiningumą, išsamumą, įvertinti surinktų duomenų valdymo rizikas.

II SKYRIUS BENDRIEJI ATITIKTIES MOKSLINIŲ TYRIMŲ PROFESIONALUMUI IR ETIKAI PRINCIPAI

2. Tyrėjas, atlikdamas mokslinius tyrimus, nepaisant mokslo srities ir / ar pasirinktų metodų, privalo vadovautis šiais bendraisiais mokslinių tyrimų profesionalumo ir etikos principais: patikimumo, sąžiningumo, pagarbos ir atskaitomybės.

3. Patikimumo principas įgyvendinamas:

3.1. mokslinį tyrimą atliekant (sumanant, peržiūrint) taip, kad būtų užtikrinta kokybė ir nuoseklumas bei padidinta galimybė gauti objektyvius rezultatus;

3.2. siekiant mokslinio tyrimo tikslų skaidrumo ir pasirenkant tinkamus duomenų rinkimo ir analizės metodus jiems pasiekti;

3.3. numatant galimą mokslinio tyrimo žalą ir naudą, atsižvelgiant į įvairių tyrimo dalyvių (grupių), bendruomenių ir visuomenės interesus, ir riziką mažinančias priemones.

4. Sąžiningumo principas įgyvendinamas:

4.1. laikantis visų numatytų mokslinio tyrimo etapų;

4.2. nedelsiant informuojant akademiniam padalinyje veikiančią vertinimo komitetą, suteikusį leidimą tyrimui, apie pasikeitusias mokslinio tyrimo aplinkybes ar kitą nenumatytą informaciją, susijusią su atliekamu moksliniu tyrimu;

4.3. atskleidžiant akademiniam padalinyje veikiančiam vertinimo komitetui, suteikusiam leidimą tyrimui, informaciją apie iškilusį interesų konfliktą;

4.4. prisiimant visą atsakomybę už mokslinio tyrimo rezultatus ir jų skelbimą, mokslinio tyrimo padarinius ir pasekmes tiems, kam daroma įtaka.

5. Pagarbos principas įgyvendinamas:

5.1. tyrimo dalyviams pateikiant informaciją apie duomenų subjekto asmens duomenų tvarkymą, atitinkantį 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių asmenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/14/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas) (toliau – BDAR)

13 straipsnio nuostatas, ir tiek informacijos, kad šie galėtų apsispręsti dėl savo dalyvavimo moksliniame tyrime (informuoto asmens sutikimas);

5.2. užtikrinant savanorišką tyrimo dalyvių dalyvavimą moksliniame tyrime;

5.3. užtikrinant, kad tyrimo dalyviai žino ir gali bet kuriuo metu pasitraukti iš mokslinio tyrimo nenurodydami priežasties ir nejausdami spaudimo dalyvauti moksliniame tyrime;

5.4. saugant tyrimo dalyvių pateiktus asmens duomenis, kuriems taikomos griežtos konfidencialumo ir anonimiškumo procedūros.

6. Atskaitomybės principas įgyvendinamas:

6.1. sudarant sąlygas akademinėi bendruomenei ir plačiajai visuomenei sužinoti apie mokslinio tyrimo rezultatus;

6.2. atskleidžiant informaciją akademiniam padalinyje veikiančiam vertinimo komitetui, suteikusiam leidimą tyrimui, apie iškilusį interesų konfliktą;

6.3. įpareigojant laikytis su asmens duomenų apsaugos užtikrinimu susijusių reikalavimų ir sugebėti tai įrodyti;

6.4. skaidriai deklaruojant mokslinio tyrimo vykdymo ir jo rezultatų publikavimo finansavimo šaltinį.

III SKYRIUS

SPECIALIEJI ATITIKTIES MOKSLINIŲ TYRIMŲ PROFESIONALUMUI IR ETIKAI REIKALAVIMAI

PIRMASIS POSKYRIS

HUMANITARINIŲ IR SOCIALINIŲ MOKSLŲ TYRIMŲ PROFESIONALUMO IR ETIKOS PRINCIPAI

7. Pagarba tyrimo dalyviams

7.1. Savanoriškas dalyvavimas

7.1.1. Dalyvavimas moksliniuose tyrimuose yra savanoriškas ir pagrįstas informuoto asmens sutikimu;

7.1.2. Informuoto asmens sutikimas – nemokamas, išankstinis ir informuotas sutikimas dalyvauti moksliniame tyrime. Kiekviename tyrime pasirenkamas tinkamiausias ir BDAR 7 ir 13 straipsnių reikalavimus atitinkantis informuoto asmens sutikimo tipas. Pagrindiniai informuoto asmens sutikimo tipai yra:

7.1.2.1. plataus pobūdžio (angl. broad consent);

7.1.2.2. paviršinis (angl. blanket consent);

7.1.2.3. atviro pobūdžio (angl. open consent);

7.1.2.4. judus teisinis (angl. portable legal);

7.1.2.5. metasutikimas (angl. meta-consent);

7.1.2.6. dinamiškas informuoto asmens sutikimas (angl. dynamic informed consent).

7.1.3. Tyrimo dalyviai privalo duoti savo sutikimą dalyvauti tyrime raštu. Atliekant garso įrašą, tyrimo dalyviui turi būti suteikta informacija apie asmens duomenų tvarkymą pagal BDAR 13 straipsnį. Pvz., sutikimas pokalbio metu arba atsakymas į klausimyną, arba prašymas atsakyti raštu rodo, kad subjektas sutiko dalyvauti tyrime. Moksliniame tyrime rekomenduojama pirmenybę teikti rašytiniam informuoto asmens sutikimui;

7.1.4. Institucijose, kuriose vykdomas tyrimas ir kurių atstovai / globotiniai dalyvauja tyrime (pvz., kalėjimuose, nepilnamečių globos namuose, ligoninėse ir kt.) svarbu, kad:

7.1.4.1. būtų gautas institucijos vadovo sutikimas atlikti jo vadovaujamoje institucijoje mokslinį tyrimą ir prieiti prie tyrimo dalyvių;

7.1.4.2. sutikimą duotų kiekvienas tyrime dalyvausiantis asmuo;

7.1.4.3. išimtiniais atvejais vietoje tyrimo dalyvio sutikimą dalyvauti tyrime duotų jo įgaliotas asmuo (laikantis įgaliojimų sudarymą reguliuojančių teisės aktų) arba asmuo, įgaliotas priimti sprendimus už tyrimo dalyvį, kai tyrimo dalyvis negali savarankiškai priimti sprendimų (pvz. neveiksnumo atveju arba tyrime dalyvaujant socialiai pažeidžiamiems asmenims).

7.1.5. Atliekant mokslinį tyrimą institucijose, tiek tyrėjas, tiek institucija turi užtikrinti tyrimo dalyvio asmens privatumą;

7.1.6. Jei moksliniame tyrime taikomi intervenciniai metodai ir yra daroma įtaka tyrimo dalyviui fiziškai, sutikimas visada turi būti duodamas tik raštu arba kitu įrodomu būdu;

7.1.7. Norint stebėti elgesį viešoje erdvėje (pvz., prekybos vietoje, traukinių stotyje ar aukštojoje mokykloje), nereikia informuoto asmens sutikimo, jei nėra renkami asmens duomenys ir iš mokslinių tyrimų duomenų negalima identifikuoti asmens tapatybės. Tai taip pat neapima garso ir vaizdo įrašų, kuriuose asmenis galima atpažinti.

7.1.8. Sutikimas gali būti konkretus arba bendro pobūdžio. Į bendro pobūdžio sutikimo formą privalo būti įtrauktos duomenų įrašymo ir archyvavimo formos, sąlygos, tyrimo duomenų naudojimo antriniuose moksliniuose tyrimuose sąlygos ir informacija apie tyrimo dalyvio asmens duomenų tvarkymą pagal BDAR 13 straipsnio reikalavimus;

7.1.9. Jei iš tyrimo dalyvių gaunami duomenys derinami su duomenimis oficialiuose registruose, tyrimo dalyviams turi būti suteikta išsami informacija apie duomenų registrus, kuriais buvo / bus naudojama, kokia informacija apie tyrimo dalyvius buvo / bus renkama iš šių registrų, taip pat kita, atitinkamai, Reglamento 13 ar 14 straipsniuose nurodyta informacija. Informacija apie iš valstybės registrų iki tyrimo dalyvio sutikimo dalyvauti tyrime surinktus duomenis tyrimo dalyviui turi būti suteikta, laikantis BDAR 14 straipsnio 3 dalies terminų;

7.1.10. Tyrimo dalyviai turi teisę bet kuriame etape pasitraukti iš mokslinio tyrimo, tačiau tai dar nereiškia, kad jų išankstinis indėlis (pvz., interviu ir pan.) negali būti naudojamas moksliniame tyrime. Tyrėjas privalo informuoti tyrimo dalyvius apie sukauptų duomenų naudojimo sąlygas po pasitraukimo iš mokslinio tyrimo. Ši informacija ir tyrimo dalyvio suteiktų duomenų panaudojimo sąlygos turėtų būti aptartos su asmeniu dar iki jam priimant sprendimą dėl dalyvavimo moksliniame tyrime;

7.1.11. Pasyvus / numanomas sutikimas gali būti svarstomas ypatingomis aplinkybėmis, esant šiomis sąlygomis:

7.1.11.1. dėl taikytino sutikimo atsirastų esminių ir akivaizdžių trūkumų, susijusių su mokslinio tyrimo kokybe ar tikslu ir /ar tyrėjo interesais;

7.1.11.2. tyrimo dalyviams yra minimali našta ir nėra jokios rizikos;

7.1.11.3. buvo dedamos visos pastangos informuoti tyrimo dalyvius ir /ar jų atstovus apie mokslinį tyrimą ir galimybę atsisakyti jame dalyvauti;

7.1.11.4. atsisakymo procedūra yra nesudėtinga.

7.2. Nepilnamečių dalyvavimas moksliniuose tyrimuose

7.2.1. Nepilnamečių¹ (vaikų iki 18 metų) specifiniai poreikiai ir interesai turi būti apsaugoti suaugusiųjų. Nepilnamečiai (bendrajai prasme) yra besivystančios asmenybės, todėl jų poreikiai bei sugebėjimai skiriasi konkrečiose augimo stadijose, todėl tyrėjai turi išmanyti nepilnamečių raidą ir psichologiją, kad sugebėtų pritaikyti savo pasirinktus metodus ir mokslinio tyrimo kryptis tyrimo dalyvių amžiui. Informacija apie mokslinį tyrimą ir jo pasekmes turi būti teikiama

¹ LR Civilinio kodekso 13 ir 14 str. išskiria 2 nepilnamečių grupes: iki 15 metų, ir nuo 15 m. iki 18 m.

atsižvelgiant į konkretų amžių. Nepilnamečiai taip pat turi būti informuoti apie savanorišką dalyvavimą moksliniame tyrime bei galimybę bet kada pasitraukti iš mokslinio tyrimo;

7.2.2. Tyrime dalyvaujant nepilnamečiui tyrėjai privalo gauti tėvų ar globėjų sutikimą. Sutikimas duodamas užpildant ir pasirašant informuoto dalyvio sutikimo formą (2 priedas). Tyrėjas taip pat privalo supažindinti sutikimą duodančius tėvus ar globėjus su informacijos apie mokslinį tyrimą lapu dalyviui (1 priedas). Tyrėjas vietoje prieduose nustatytų formų gali naudoti lygiaverčio turinio formas, patvirtintas akademiniam padalinyje veikiančiu vertinimo komitetu, suteikusiai leidimą tyrimui;

7.2.3. Svarbu nepilnamečius vertinti kaip nepriklausomus asmenis, todėl, be to, kad iš tėvų ar globėjų privaloma gauti oficialų sutikimą, būtina siekti, kad patys nepilnamečiai apsispręstų dėl dalyvavimo tyrime tiek, kiek jie sugeba;

7.2.4. Nepilnamečio sutikimas dalyvauti moksliniame tyrime reikalingas nuo to amžiaus, kai jis sugeba jį pareikšti. Nėra konkrečios (universalios) amžiaus ribos, kada nepilnametis gali savarankiškai arba iš dalies savarankiškai priimti sprendimą dėl dalyvavimo moksliniame tyrime, todėl vertinant nepilnamečio dalyvavimo šiame procese galimybes ir apimtį, turi būti atsižvelgiama į jo nuomonę per nepilnamečio gebėjimą suformuluoti savo pažiūras, jo amžių, brandos lygį ir interesus. Geriausių nepilnamečio interesų pirmenybės principas yra vienas iš pamatinių principų, kuriuo turi būti vadovojamasi priimant bet kokius su nepilnamečiu susijusius sprendimus, kilus nepilnamečio ir kitų asmenų interesų konfliktui;

7.2.5. Kai moksliniuose tyrimuose dalyvauja nepilnamečiai privaloma griežtai laikytis konfidencialumo principo. Tačiau gali būti situacijų, kai tyrėjai teisiškai arba etiškai privalo pateikti konfidencialią informaciją artimiausiems giminaičiams, kitiems suaugusiems ar tarnyboms, užtikrinančioms nepilnamečio teisių apsaugą (pvz., pareiga pranešti taikoma, jei tyrėjai sužino, kad prie nepilnamečio yra priekabiuojama, jis prievartaujamas ar aplaidžiai prižiūrimas). Tyrėjas, prieš priimdamas sprendimą atskleisti su nepilnamečiu susietą konfidencialią informaciją privalo apsvarstyti visas dėl to galimas grėsmes ir pasekmes nepilnamečio sveikatai ir gyvybei, ar pateikta konfidenciali informacija nepablogins nepilnamečio esamos padėties;

7.3. Asmenų, priklausančių pažeidžiamoms grupėms, moksliniai tyrimai

7.3.1. Tyrėjai turi ypatingą pareigą gerbti pažeidžiamų grupių (nepilnamečių, kalinių, psichinę negalią turinčių asmenų ir pan.) interesus per visą mokslinio tyrimo procesą. Pažeidžiami ir nepalankioje situacijoje esantys asmenys ne visada yra pasirengę ginti savo interesus bendraudami su tyrėjais. Reikėtų įvertinti tai, kad informuoto asmens sutikimo gavimo procedūros nebūtinai užtikrins tokių asmenų apsisprendimą dalyvauti moksliniame tyrime arba apsaugos juos nuo nepagrįsto įsitempimo;

7.3.2. Asmenys, priklausantys pažeidžiamoms grupėms, gali nenorėti būti tyrimo dalyviais, bijodami nepalankaus visuomenės požiūrio į juos, todėl tokie moksliniai tyrimai yra galimi tik laikantis asmens duomenų teisėto tvarkymo principų ir / ar specialių kategorijų asmens duomenų tvarkymo reikalavimų (BDAR 6 ir / ar 9 straipsnių nuostatos);

7.3.3. Tyrėjas privalo siekti neveiksnaus tyrimo dalyvio savarankiško ir laisvanoriško pritarimo dalyvavimui tyrime, t.y. tyrėjas turi būti įgudęs pastebėti ženklus, kurie rodo tyrimo dalyvio diskomfortą, nenorą dalyvauti tyrime ir tokiu atveju turi nedelsiant nutraukti tyrimą. Taip pat tokiais atvejais rekomenduojama su kiekvienu socialiai pažeidžiamu arba neveiksnium tyrimo dalyviu skirti laiką kontakto užmezgimui, kad tokiu būdu būtų sukuriama palankesnė sąlyga asmens pritarimui gauti;

7.3.4. Jeigu tyrimas atliekamas sveikatos įstaigose ir tyrimo dalyviai nėra teisiškai neveiksnūs, tačiau dėl (psichikos) sveikatos būklės gali turėti sunkumų suvokiant informaciją, pateikiamą

informuoto sutikimo proceso metu, rekomenduojama, kad gaunant tokių asmenų sutikimą dalyvautų trečiasis asmuo (pvz. įstaigos darbuotojas), kuris savo parašu patvirtintų, kad tyrėjas tinkamai informavo tyrimo dalyvį ir dalyvio sutikimas dalyvauti tyrime yra informuotas (t.y. asmuo suprato jam pateiktą informaciją) ir laisvanoriškas.

7.4. Informacija tyrimo dalyviams

7.4.1. Informacija, kuri turi būti pateikta tyrimo dalyviams, priklauso nuo duomenų rinkimo metodų pobūdžio. Kokybinių, kiekybinių ir mišrių mokslinių tyrimų metu tyrimo dalyviams privaloma suteikti informaciją apie mokslinį tyrimą;

7.4.2. Informacija apie mokslinį tyrimą turėtų apimti bent šiuos dalykus:

7.4.2.1. tyrėjo kontaktinę informaciją;

7.4.2.2. mokslinio tyrimo temą;

7.4.2.3. duomenų rinkimo būdą ir numatomą trukmę;

7.4.2.4. duomenų rinkimo tikslą, kaip jie bus naudojami toliau, archyvavimo būdus antriniam naudojimui;

7.4.2.5. savanorišką dalyvavimo pobūdį;

7.4.2.6. pateikiamą informaciją apie tikėtiną tyrimo naudą ir galimas rizikas tyrimo dalyviui;

7.4.2.7. BDAR 13 straipsnyje nustatytą informaciją apie tyrimo dalyvio asmens duomenų tvarkymą;

7.4.3. Tyrimo dalyviai gali paprašyti papildomos informacijos apie mokslinį tyrimą. Papildoma informacija gali būti susijusi, pvz., su 1) moksliniu tyrimu, 2) kaip bus užtikrintas asmens duomenų konfidencialumas, anonimiškumas ir kur asmens duomenys bus kaupiami po mokslinio tyrimo, 3) kaip ir kada bus paskelbti mokslinio tyrimo rezultatai, 4) išoriniais finansavimo šaltiniais;

7.4.4. Moksliniuose tyrimuose, kuriuose taikomas eksperimento metodas, turi būti pateikta pakankamai informacijos apie eksperimento planą. Eksperimentiniai tyrimai įvairiose srityse labai skiriasi, todėl informacijos išsamumą visada nustato ir pagrindžia tyrėjas;

7.4.5. Tyrimo dalyvių prašymai pateikti papildomą informaciją, susijusią su moksliniu tyrimu ir reikalingais tyrimo dalyvio asmens duomenimis, turi būti atsakyti paprasta ir suprantama kalba, kuo sąžiningiau ir tiksliau.

7.5. Duomenų rinkimas alternatyviais būdais

7.5.1. Tyrėjas renka duomenis moksliniam tyrimui neidentifikuodamas savęs, tačiau pateikdamas nepilną arba užkoduotą informaciją apie mokslinio tyrimo turinį.

7.5.2. Stebint tyrimo dalyvius viešoje vietoje, jų sutikimo nereikia. Techninę registravimo įrangą galima naudoti viešoje vietoje, jei duomenų naudojimo, saugojimo ir archyvavimo metu laikomasi privatumo ir duomenų apsaugos principų.

8. Rizikos įvertinimas

8.1. Galimą žalą tyrimo dalyviams gali sukelti duomenų rinkimas, saugojimas ir pasekmės paskelbus mokslinių tyrimų duomenis ir / ar rezultatus.

8.2. Psichologinės žalos vengimas

8.2.1. Psichologinės žalos vengimas apima pagarbų elgesį su tyrimo dalyviais ir etišką rezultatų paskelbimą mokslo publikacijose.

8.2.2. Temos jautrumas ir privatumo ribos pirmiausia priklauso nuo pačių tyrimo dalyvių. Jei tyrimo dalyviai žino, kokie klausimai bus sprendžiami remiantis jiems pateikta informacija, davę informuoto asmens sutikimą, jie išreiškia norą dalyvauti moksliniame tyrime ir žino apie mokslinio tyrimo apimtį ir metodus. Dalyvaudami moksliniame tyrime tyrimo dalyviai patys reguliuoja savo dalyvavimą, vengdami situacijų ir klausimų, kurie, jų manymu, yra žalingi.

8.2.3. Tyrimo metu tyrėjas taip pat atsakingas už galimos psichologinės žalos tyrimo dalyviui atsiradimą, ir situacijos, susijusios su netikėtai atsiradusia psichologine žala (tyrimo dalyvio pykčiu, liūdesiu, ašaromis), suvaldymu.

8.2.4. Jei mokslinis tyrimas apima sąveiką su tyrimo dalyviais (pvz., tyrimo dalyvio stebėjimas, interviu), visi duomenys apie tyrimo dalyvius turi būti vertinami pagarbiai ir išlaikant jų orumą.

8.2.5. Tyrėjas turi įsitikinti, kad savanoriško dalyvavimo principo laikomasi ir tais atvejais, kai yra tiesioginis ryšys su tyrimo dalyviais. Tyrėjas visada (išskyrus atvejus, kai nėra objektyvių galimybių) turėtų įsitikinti, kad tyrimo dalyvio dalyvavimas yra savanoriškas, ypač kai yra tiesioginis ryšys su tyrimo dalyviais. Susierzinimas, sumišimas, baimė ar fizinis nuovargis gali būti pakankamas pagrindas tyrėjui nutraukti mokslinį tyrimą, kiek tai susiję su tema, net jei tyrimo dalyvis aiškiai neatsisako tęsti. Labai svarbu užtikrinti, kad tyrimo dalyviai dalyvautų savanoriškai, tiriant juos pačiose institucijose (pvz., ligoninėse, kalėjimuose, nepilnamečių apsaugos įstaigose, pagyvenusių žmonių namuose ir kt.).

8.3. Finansinės ir socialinės žalos išvengimas

8.3.1. Finansinė ir socialinė žala tyrimo dalyviams yra labiau tikėtina, jei moksliniame tyrime nesilaikoma etikos principų, susijusių su privatumu ir duomenų apsauga. Remiantis etikos principais, tvarkant ir saugant konfidencialią informaciją būtina paaiškinti tyrimo dalyviams, kaip bus užtikrinta konfidencialios informacijos apsauga.

8.3.2. Mokslo publikacijos gali turėti žalingų padarinių tyrimo dalyviams. Žalos rizika yra didžiausia, jei rezultatai pateikiami neetiškai, pvz., paskelbus klaidingus rezultatus, kurie nėra pagrįsti išsamiais duomenimis ar sistemine analize.

8.3.3. Tyrėjai turėtų vengti bet kokios žalos tyrimo dalyviams, kuri gali atsirasti dėl mokslo publikacijų. Tačiau šis principas neturėtų užkirsti kelio paskelbti mokslinių tyrimų rezultatus, kurie visais atžvilgiais gali nepatikti tyrimo dalyviams.

8.3.4. Tyrėjo užduotis – pateikti informaciją kuo objektyviau ir išsamiau, nepaisant institucijos vadovų, tyrimo dalyvių ar kitų asmenų reakcijos.

8.4. Mokslinių tyrimų žalos rizikos įvertinimas

8.4.1. Moksliniai tyrimai, susiję su galima rizika, kurios negali įvertinti patys tyrimo dalyviai, ir moksliniai tyrimai, galintys padaryti žalos ir paveikti įprastą gyvenimą, turi būti įvertinti iš anksto. Tyrėjas žinodamas arba supratęs, kad yra rizika padaryti ilgalaikę psichologinę žalą, arba kad nebus užtikrintas tyrimo dalyvio saugumas, privalo tai nurodyti, teikdamas prašymą įvertinti atitiktį mokslinių tyrimų profesionalumui ir etikai, kartu pateikdamas rizikos sumažinimo būdus. Atliekant mokslinį tyrimą paaiškėjus nenumatyta žalai, tyrėjas privalo laikinai sustabdyti mokslinį tyrimą ir iš naujo įvertinti žalos riziką, apie tai informuoti akademiniam padalinyje veikiančią vertinimo komitetą, suteikusi leidimą tyrimui ir, esant galimybei, pateikti vertinimo komitetui planą, kaip išvengti nenumatytos žalos.

9. Konfidencialumas ir duomenų apsauga

9.1. Duomenų apsauga yra svarbiausia privatumo apsaugos sritis renkant ir tvarkant mokslinių tyrimų duomenis bei skelbiant rezultatus. Atliekant mokslinius tyrimus svarbu užtikrinti: 1) mokslinių tyrimų duomenų ir konfidencialumo apsaugą; 2) mokslinių tyrimų duomenų saugojimą ir valdymą; 3) mokslo publikacijų kokybę. Duomenų apsaugos tikslas – sugebėti atverti mokslinių tyrimų duomenis ir rezultatus, išsaugant tyrimo dalyvių konfidencialumą.

9.2. Privatumo apsaugos principai taikomi viešai prieinamai medžiagai ar skelbiamiems duomenims, kurie gali būti susiję su asmenimis ir jų veikla politikos, verslo ir kultūros srityse. Pvz., atliekant tyrimus, kuriuose taikomas biografinis metodas, privatumą atskleidžianti informacija turėtų būti suderinta su asmeniu, apie kurį renkami duomenys, ar jo įgaliotu asmeniu.

9.3. Pagrindinis asmens duomenų rinkimo ir saugojimo principas yra asmens duomenų poreikis atliekant mokslinį tyrimą. Asmens duomenys turi būti renkami nustatytais, aiškiai apibrėžtais bei teisėtais tikslais ir toliau netvarkomi su tais tikslais nesuderinamu būdu. Mokslinių tyrimu metu asmens duomenys tvarkomi vadovaujantis VDU Asmens duomenų tvarkymo taisyklių nuostatomis.

9.4. Jei mokslinių tyrimų duomenis galima pagrįstai išanalizuoti be tiesioginių identifikatorių ir nėra pagrindo saugoti identifikatorius, tik tie duomenys, iš kurių buvo pašalinti identifikatoriai, gali būti tvarkomi ir saugomi antriniam moksliniam tyrimams.

9.5. Duomenys su identifikatoriais gali būti renkami ir naudojami, kai tai tikslinga konkretaus mokslinio tyrimo atžvilgiu. Gavus informuoto asmens sutikimą, duomenys taip pat gali būti saugomi antriniam moksliniam tyrimams su identifikatoriais. Moksliniuose tyrimuose gali reikėti apdoroti ir saugoti identifikatorius, siekiant atlikti duomenų auditą ir išvengti duomenų fabrikavimo ir falsifikavimo, ištirti galimą akademinės etikos pažeidimą, taip pat dėl poreikio analizuoti duomenis, kurie reikšmingi istoriškai ir kultūriškai. Visi dabartiniai duomenys ilgainiui gali įgyti istorinę ir kultūrinę reikšmę, tačiau pastarąją kiekvienu atskiru atveju turi įvertinti ir pagrįsti tyrėjas.

9.6. Mokslinių tyrimų duomenų konfidencialumas priklauso nuo duomenų tvarkymo, naudojimo ir saugojimo apribojimų. Mokslinių tyrimų duomenys gali būti naudojami ar perduodami duomenų audito tikslams, jeigu užsakomuosiuose moksliniuose tyrimuose atiduodami užsakovui. Ypač nepriimtina atskleisti informaciją apie mokslinių tyrimų duomenis arba perduoti duomenis taip, kad tai galėtų daryti įtaką atskirų tyrimo dalyvių vertinimui, gydymui ar padėčiai. Neanonimizuoti mokslinių tyrimų duomenys negali būti perduodami žiniasklaidai ar naudojami komerciniais tikslais.

9.7. Konfidencialumo užtikrinimo išimtis yra kiekvieno piliečio pareiga pranešti apie gresiantį sunkų nusikaltimą, kuriam vis dar galima užkirsti kelią. Tyrėjas neprivalo atskleisti informacijos apie jau padarytus nusikaltimus, nebent informacijos atskleidimas padeda išvengti neišvengiamo sunkaus nusikaltimo.

9.8. Vadovaujantis atviro mokslo koncepcija ir laikantis tarptautinių mokslinių rekomendacijų, mokslinio tyrimo duomenys (esant poreikiui ir anonimizuoti) saugomi mažiausiai 10 metų nuo jų paskelbimo arba tokį laikotarpį, kurį pasiūlo duomenų saugyklos pagal pasirinktą licenciją.

9.9. Mokslinių tyrimų duomenų saugojimas ir sunaikinimas:

9.9.1. Humanitarinių ir socialinių mokslų tyrimai ne visada yra pakartojami, tačiau akademinė bendruomenei turėtų būti suteikta galimybė prireikus patikrinti mokslinio tyrimo išvadas iš moksliniame tyrime analizuotų tyrimo duomenų juos atveriant pagal pasirinktos duomenų saugyklos reikalavimus ir tyrimo duomenis nuasmeninus arba pseudonimizavus².

Atvirumas yra pagrindinė mokslo kokybės savybė ir taip pat būtina sąlyga siekiant įvertinti mokslinės informacijos pagrįstumą.

9.9.2. Duomenys, kruopščiai archyvuojami antriniam moksliniam tyrimams, sumažina poreikį rinkti mokslinių tyrimų duomenis, kuriuose yra identifikatorių. Ypač svarbu archyvuoti antrinių mokslinių tyrimų duomenis, turinčius kultūrinę, istorinę ir / ar mokslinę vertę.

9.9.3. Prireikus privatumo apsauga turėtų būti užtikrinta pasitelkiant nuasmeninimo būdus ir nustatant prieigą prie nuasmenintų duomenų, skirtų antriniam moksliniam tyrimams.

9.9.4. Kai norima anksčiau atlikto tyrimo duomenis pakartotinai panaudoti naujiems mokslinių tyrimų tikslams, tačiau nebegalima gauti pirminių tyrimo dalyvių informuoto sutikimo, reikia pateikti mokslinių tyrimų planą, kuriame būtų išsamiai aprašytas pakartotinio naudojimo pobūdis

² Išsami informacija pateikiama Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos rekomendacijose „Nuasmeninimo metodai“: https://vdai.lrv.lt/uploads/vdai/documents/files/Rekomend_nuasmeninimo_metodai_2015.pdf

ir svarba, įskaitant poveikį privatumui. Universiteto akademiniame padalinyje veikiantis vertinimo komitetas turi nuspręsti, ar galimas pakartotinis duomenų naudojimas.

9.9.5. Jei duomenys, kuriuose yra identifikatorių, yra neskelbtini ir negali būti anonimiški, o tyrimo dalyvių nebuvo paprašyta duoti leidimą saugoti ir / ar atverti duomenis, asmens ir tyrimo duomenys turėtų būti sunaikinti baigus mokslinį tyrimą (paskelbus tyrimo rezultatus). Jei duomenys turi mokslinės vertės ar istoriškai yra unikalūs, tyrėjas gali pateikti prašymą leisti archyvuoti anonimizuotus tyrimo duomenis Universiteto rekomenduojamoje duomenų saugykloje / archyve.

9.10. Privatumo užtikrinimas mokslo leidiniuose:

9.10.1. Skirtingai nuo mokslinių tyrimų duomenų, mokslo publikacijos paprastai yra viešai prieinamos. Veiksniai, į kuriuos reikia atsižvelgti skelbiant mokslinius tyrimus, yra šie:

9.10.1.1. bendrasis principas yra tyrimo dalyvių privatumo apsauga publikacijoje. Sprendimai turi būti priimami kiekvienu konkrečiu atveju, jeigu publikacijoje identifikuojamas tyrime dalyvavęs asmuo;

9.10.1.2. vertinant, ar skelbti tyrimo dalyvių vardus, reikia atsižvelgti į tyrimo dalyvių autorių teises. Be to, sutikus tyrimo dalyviams, kurie pateikė informacijos ar buvo apklausti, mokslinių tyrimų leidinyje gali būti nurodyti jų vardai ir kita pagrindinė informacija, kai mokslinis tyrimas yra paremtas interviu su ekspertais. Dėl to reikia iš anksto gauti tyrimo dalyvių sutikimą skelbti jų asmens duomenis mokslo publikacijoje ar viešinti kitaip (pvz., mokslo ir kituose renginiuose);

9.10.1.3. tyrimo dalyviams neturi būti pažadėtas visiškasis anonimiškumas, jei to negalima garantuoti. Pvz., anonimiškumo suteikimas mokslo publikacijų tyrimo dalyviams nebūtinai užkerta kelią juos identifikuoti tiems, kurie yra susipažinę su bendruomenės ar organizacijos, kuri buvo mokslinio tyrimo objektas, veikla;

9.10.1.4. tyrėjas, rašydamas apie mirusius privačius asmenis, turi elgtis etiškai. Reikėtų tinkamai atsižvelgti į mirusiojo artimųjų ir kitų artimiausių jo giminaičių išreikštą privatumo poreikį;

9.10.1.5. tiriant organizacijas (pvz., institucijas, asociacijas, darbo bendruomenes, viešąsias įstaigas ir kt.), jų pačių ir atskirų atstovų atpažįstamumas turi būti vertinamas atskirai kiekvienu atveju.

9.11. Kiekybinių tyrimų rezultatai pateikiami statistiškai, tačiau iškilus identifikavimo pavojui, būtina naudoti identifikatorius arba duomenis anonimizuoti.

9.12. Kokybinių duomenų atveju, prieš paskelbiant bet kokius duomenų pavyzdžius ir / ar citatas, visada turi būti įvertinta identifikavimo rizika: kokie netiesioginiai identifikatoriai (pvz., darbo vieta, mokykla, gyvenamoji vieta, amžius, profesija, pareigos ir kt.) nurodomi, kas bus užkoduota ir kas bus praleista.

9.13. Jei moksliniai tyrimai yra susiję su archyvuota medžiaga, tyrimo dalyvių atpažįstamumas priklauso nuo sąlygų, kurias nustato medžiagą sauganti duomenų saugykla / archyvas.

10. Tyrėjų elgesys

10.1. Skelbdami mokslinių tyrimų rezultatus tyrėjai negali falsifikuoti ir fabrikuoti mokslinio tyrimo duomenų, taip pat praleisti ir / ar nutylėti svarbių duomenų.

10.2. Tyrėjai nurodo, kokiais metodais buvo surinkti ir / ar atrinkti duomenys, taip pat kokie metodai buvo naudojami validuoti ir išanalizuoti duomenis.

10.3. Jei tyrėjai nustato reikšmingų paskelbtų duomenų klaidų, jie privalo imtis priemonių šioms klaidoms ištaisyti, paskelbdami apie klaidas, patikslindami duomenis ar pritaikydami kitas tinkamas priemones.

10.4. Tyrėjai aiškiai nurodo kitų tyrėjų darbo ar duomenų dalių ar elementų autorystę, taip pat cituodami kito autoriaus darbą ar duomenų šaltinį.

10.5. Tyrėjai prisiima atsakomybę tik už tą darbą, kurį jie faktiškai (savarankiškai) atliko ar prie kurio prisidėjo, jeigu tyrėjo darbo dalį įmanoma nustatyti, tačiau jei to padaryti neįmanoma, atsakomybę prisiima visi tyrėjai. Jie gali būti įvardyti kaip kūrinio autoriai ar bendraautoriai tik tuo atveju, jei atitinka autorystės kriterijus, ir tik tokiu atveju jie gali tvirtinti, kad šis kūrinys priklauso jiems. Autorystė turi būti priskiriama tik tiems asmenims, kurie esmingai prisidėjo prie tyrimo koncepcijos, jo įgyvendinimo ar interpretacijos, t. y. kurie tenkina šiuos kriterijus:

10.5.1. pritarimas galutinei spausdinti teikiamai darbo versijai;

10.5.2. atsakomybės prisiėmimas už tai, kad visi su darbo tikslumu ar akademinium sąžiningumu susiję klausimai buvo tinkamai išanalizuoti ir išspręsti;

10.5.3. ir bent du iš šių kriterijų:

- tyrimo idėja ar dizainas;
- duomenų rinkimas ir apdorojimas;
- duomenų analizė ir interpretacija;
- atskirų darbo dalių / skyrių parašymas ar kritiškas perrašymas / tobulinimas (literatūros apžvalgos sintezė ar tyrimo rezultatų dalis).

10.6. Paskyrimas pagrindiniu kūrinio autoriumi ar bendraautoriumi reiškia atitinkamų asmenų mokslinį indėlį, o ne jų statusą. Neatitinkantiems autorystės reikalavimų, tačiau prisidėjusiems prie mokslinio tyrimo, mokslo publikacijoje išreiškiama padėka.

11. Bendras validumas, tarpinstituciniai moksliniai tyrimai ir tyrimai kitose institucijose ar vietose

11.1. Jei Universiteto akademiniame padalinyje veikiantis vertinimo komitetas priima sprendimą dėl atitikties mokslinių tyrimų profesionalumui ir etikai patvirtinimo, šis sprendimas gali būti laikomas galiojančiu ir kitoms mokslo ir studijų institucijoms, kurias atstovauja mokslinio tyrimo tyrėjai. Jei tyrėjas persikelia iš vienos mokslo ir studijų institucijos į kitą ir mokslinis tyrimas buvo atliekamas ankstesnėje mokslo ir studijų institucijoje, o pratęsiamas naujoje, papildomo atitikties mokslinių tyrimų profesionalumui ir etikai vertinimo atlikti nereikia, tačiau tyrimo rezultatai turėtų būti priskiriami toms institucijoms, kuriose tyrėjas atliko mokslinį tyrimą. Apie mokslinio tyrimo tęsimą ir jo atitikties mokslinių tyrimų profesionalumui ir etikai patvirtinimą būtina pranešti naujoje darbo vietoje.

11.2. Nesvarbu, kelių mokslo ir studijų institucijų atliekamas mokslinis tyrimas, už jo atitikties mokslinių tyrimų profesionalumui ir etikai patvirtinimą atsako pagrindinis tyrėjas ar mokslinio tyrimo vadovas ir institucija, su kuria jis yra susijęs. Jei mokslinių tyrimų projektai vykdomi keliose mokslo ir studijų institucijose, laikoma, kad atitikties mokslinių tyrimų profesionalumui ir etikai vertinimą pakanka atlikti tik vienoje mokslo ir studijų institucijoje, o kitas apie tai informuoti.

11.3. Atliekant tarpinstitucinius mokslinius tyrimus, atsižvelgiant į bendradarbiavimo pobūdį ir kontekstą, atitikties mokslinių tyrimų profesionalumui ir etikai vertinimą skirtingoms mokslinių tyrimų dalims galima gauti atskirai iš skirtingų mokslo ir studijų institucijų (pvz., socialiniai tyrimai vienoje institucijoje, o klinikiniai tyrimai kitoje).

12. Kompensacijos, atliekant mokslinius tyrimus

12.1. Kompensacija ar nauda, siūloma tyrimo dalyviams ir /ar tyrimo dalyvių bendruomenėms už dalyvavimą moksliniame tyrime, yra sąžininga.

12.2. Tyrėjas ir organizacija, kurioje atliekamas mokslinis tyrimas, gauna kompensaciją, neviršijančią to, kas gali būti laikoma pagrįstai proporcinga mokslinio tyrimo pobūdžiui, apimčiai ir tikslui (pvz., apmokamos kelionės išlaidos į mokslinio tyrimo atlikimo vietą (pvz., laboratoriją).

12.3. Kai tyrimo dalyviams siūlomos profesionalios paslaugos (pvz., nuolaidos paslaugoms ir / ar prekėms, mokymams) kaip paskata dalyvauti moksliniuose tyrimuose, tyrėjai aiškiai nurodo šių paslaugų pobūdį ir galimą riziką, įsipareigojimus ir apribojimus, susijusius su šiomis paslaugomis.

13. Išimtys, atliekant mokslinius tyrimus

13.1. Moksliniame tyrime negalima naudoti tyrimo metodų, paremtų apgaule ar sukčiavimu, net ir tais atvejais, kai mokslinio tyrimo eigoje numatoma gauti reikšmingą mokslinę ar taikomąją vertę ir neįmanoma parinkti tinkamos veiksmingo duomenų rinkimo procedūros. Šiuo atveju tyrėjas moksliniam tyrimui atlikti privalo naudoti visas teisėtas ir visuotinai pripažintas duomenų rinkimo priemones ir metodus.

13.2. Informacijos apie mokslinio tyrimo klausimą ir / ar hipotezę nepateikimas (siekiant užkirsti kelią tyrimo dalyviui daryti įtaką) nėra laikomas apgaulingu.

13.3. Tyrimo dalyviams gali būti pateikta nepakankama informacija (pvz. stebėjimo duomenys surinkti iš skubios pagalbos tarnybos ar važinėjant su policijos būriu, kai tyrėjas negali atskleisti, kad atlieka mokslinį tyrimą) ar klaidinanti informacija apie tyrėjo vaidmenį (pvz., slaptai dirbdamas tyrėjas gali klaidinti tyrimo dalyvius tirdamas diskriminacinius atvejus).

13.4. Informacija negali būti neatskleista arba tyrimo dalyviai negali būti apgauti apie procedūras, kurios pagrįstai gali sukelti fizinę ar psichologinę žalą.

13.5. Bet kokia nepilnai pateikta, klaidinanti ar nusiūpta informacija tyrimo dalyviams turi būti paaiškinta kuo anksčiau, iškart po dalyvavimo ir ne vėliau kaip pabaigus rinkti duomenis. Tada tyrimo dalyviai taip pat turi būti informuojami, kad jie turi teisę atsiimti savo duomenis be neigiamų padarinių.

ANTRASIS POSKYRIS BIOMEDICININIAI TYRIMAI

14. Tyrėjas, atliekantis biomedicininis tyrimus, vadovaujasi Biomedicininų tyrimų etikos įstatymu, Leidimų atlikti biomedicininį tyrimą išdavimo tvarkos aprašu (Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2016 m. sausio 8 d. įsakymo Nr. V-27 redakcija) ir kitais specialiaisiais teisės aktais, reguliuojančiais klinikinius vaistinių preparatų tyrimus, klinikinius tyrimus su medicinos priemonėmis ir pan.

15. Dėl atitikties mokslinių tyrimų profesionalumui ir etikai patvirtinimo tyrėjai turi kreiptis į Lietuvos bioetikos komitetą arba regioninį (Vilniaus arba Kauno) biomedicininų tyrimų etikos komitetą.

16. Lietuvos bioetikos komitetas išduoda leidimus atlikti biomedicininis tyrimus, kai biomedicininis tyrimus planuojama atlikti daugiau kaip vieno regioninio biomedicininų tyrimų etikos komiteto veiklai priskirtoje teritorijoje.

TREČIASIS POSKYRIS MOKSLINIAI TYRIMAI (BANDYMAI) SU GYVŪNAIS

17. Tyrėjas, atliekantis mokslinį tyrimą, susijusį su gyvūnais, vadovaujasi 2010 m. rugsėjo 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) Nr. 2010/63 „Dėl mokslo tikslais naudojamų gyvūnų apsaugos“, Lietuvos Respublikos gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymu, Lietuvos

Respublikos valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus 2012 m. spalio 31 d. įsakymu Nr. B1-866 „Dėl mokslo ir mokymo tikslais naudojamų gyvūnų laikymo, priežiūros ir naudojimo reikalavimų patvirtinimo“, Europos konvencija dėl eksperimentiniais ir kitais mokslo tikslais naudojamų stuburinių gyvūnų apsaugos.

18. Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba išduoda leidimus atlikti mokslinius tyrimus ir bandymus, susijusius su gyvūnais.

IV SKYRIUS ATITIKTIES MOKSLINIŲ TYRIMŲ PROFESIONALUMUI IR ETIKAI UŽTIKRINIMAS

19. Vytauto Didžiojo universitete atitikties mokslinių tyrimų profesionalumui ir etikai užtikrinimas įgyvendinamas per akademinuose padaliniuose veikiančius vertinimo komitetus, susidedančius iš ne mažiau kaip 3 akademinų darbuotojų.

20. Vertinimo komitetai veikia remdamiesi etikos principais (įskaitant, bet neapsiribojant objektyvumo, atsakomybės, skaidrumo, konfidencialumo, sąžiningumo, lygiateisiškumo).

21. Pagrindinė komitetų funkcija yra vertinti planuojamo vykdyti mokslinio tyrimo atitiktį mokslinių tyrimų profesionalumui ir etikai dar prieš prasidedant tyrimui. Komitetai taip pat gali vykdyti atlikto atitikties mokslinių tyrimų profesionalumui ir etikai vertinimo priežiūros ir konsultavimo funkcijas mokslinio tyrimo eigoje.

22. Komitetų sudėtį, veiklos principus ir kitus veiklos procedūras nustato komitetų veiklos reglamentas, kurį tvirtina Universiteto rektorius. Informacija apie Universiteto akademinuose padaliniuose veikiančius vertinimo komitetus prieinama viešai.

23. Pagrindinis tyrėjas privalo pateikti vertinimo komitetui savo mokslinio tyrimo planą dėl atitikties mokslinių tyrimų profesionalumui ir etikai patvirtinimo, jeigu:

23.1. moksliniame tyrime tyrėjas planuoja taikyti intervencinius metodus (pvz., socialinius eksperimentus, veiklos tyrimas dalyvaujant ir kt.);

23.2. mokslinis tyrimas nukrypsta nuo informuoto asmens sutikimo principo;

23.3. tyrimo dalyviai yra nepilnamečiai ir mokslinis tyrimas vykdomas ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigoje, bendrojo lavinimo mokykloje ir nepilnamečių globos institucijoje, asmens sveikatos priežiūros įstaigose ir kt.;

23.4. mokslinis tyrimas rodo, kad tyrimo dalyviai patiria išskirtinai stiprius dirgiklius, o siekiant įvertinti galimą žalą reikia specialių žinių (pvz., susijusių su smurtu, pornografija ar kt.);

23.5. mokslinis tyrimas gali sukelti ilgalaikę psichologinę žalą (pvz., psichologinę traumą, depresiją, nemigą ar kt.), viršijančią riziką, su kuria susiduriama įprastame gyvenime;

23.6. mokslinis tyrimas siejamas su tyrimo dalyvių saugumo rizika (pvz., smurto šeimoje moksliniai tyrimai);

23.7. to reikalauja tyrimo dalyvis, mokslinius tyrimus finansuojanti organizacija ar bendradarbiavimo (pvz., tarptautinio projekto, užsakomojo mokslinio tyrimo ar kt.) partneris (šalis);

23.8. mokslinio tyrimo planas dėl atitikties mokslinių tyrimų profesionalumui ir etikai patvirtinimo turi būti pateikiamas, jeigu tyrimo dalyviai yra socialiai pažeidžiami asmenys (nepilnamečiai, kaliniai, psichinę negalią turintys asmenys ir pan.) ir to reikalauja teisės aktai. Papildomai tyrimo plane turi būti pateikti atsakymai į šiuos klausimus:

23.8.1. Ar į mokslinį tyrimą būtina įtraukti socialiai pažeidžiamus asmenis;

23.8.2. Jei taip – ar yra numatytos tinkamos šių asmenų apsaugos priemonės;

- 23.9. mokslinio tyrimo eigoje atsiranda nenumatytų aplinkybių (pvz., keičiasi asmens duomenų tvarkymo sąlygos, duomenų rinkimo metodas ar kt.), kurios daro įtaką mokslinio tyrimo planui, kurio atitiktis mokslinių tyrimų profesionalumui ir etikai patvirtinta.
24. Pagrindinis tyrėjas taip pat gali teikti savo mokslinio tyrimo planą dėl atitikties mokslinių tyrimų profesionalumui ir etikai patvirtinimo, jeigu:
- 24.1. tyrėjas nėra tikras, ar jo mokslinis tyrimas gali sukelti reikšmingą psichologinę ar fizinę žalą, ar turėti saugumo rizikos požymių tyrimo dalyviams;
- 24.2. tyrėjo pasirinktas metodas ar mokslinio tyrimo rezultatų skelbimo būdas gali kelti kitų reikšmingų etinių problemų;
- 24.3. mokslinio tyrimo rezultatus planuojama skelbti mokslo žurnale, kurio vienas iš reikalavimų pateikti atitikties mokslinių tyrimų profesionalumui ir etikai patvirtinimą.
25. Esant sudėtingiems atvejams, arba susiduriant su ypatingos svarbos klausimais (įskaitant veiklos principų taikymą), kurių sprendimas gali turėti reikšmingos įtakos ir padarinių planuojamam tyrimui, Universiteto įvaizdžiui, mokslininkų reputacijai – komitetai gali pasitelkti kitų institucijų pagalbą, atsižvelgiant į jų kompetencijos sritis (dėl biomedicininų tyrimų – su Lietuvos bioetikos komitetu, regioniniais biomedicininų tyrimų etikos komitetais, dėl lygių galimybių užtikrinimo – su Lietuvos Respublikos lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba, dėl duomenų apsaugos – su Valstybine duomenų apsaugos inspekcija ir Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba ir pan.).
26. Universiteto akademiniai padaliniai užtikrina, kad juose veikiančių vertinimo komitetų narių kompetencija apimtų atitinkamas akademinio padalinio mokslo srities disciplinas ir tipinius su mokslo sritimi susijusius etinius klausimus.
27. Komitetai savarankiškai sprendžia kokiems atvejams taikyti atitikties mokslinių tyrimų profesionalumui ir etikai vertinimą, tačiau vertinimas būtinas šių nuostatų 23 punkte aprašytas atvejais.
28. Šių nuostatų prieduose pateiktos Informacijos apie mokslinį tyrimą lapo dalyviui ir Informuoto asmens sutikimo formos yra rekomendacinio pobūdžio. Akademinuose padaliniuose veikiantys vertinimo komitetai gali savarankiškai patvirtinti jiems patogesnes ir tinkančias formas.
29. Komiteto sudėtis tvirtinama ne ilgesniam kaip trijų metų terminui.
30. Komitetų nariai privalo būti nepriekaištingos reputacijos ir pasirašyti konfidencialumo pasižadėjimą, kurio privalo laikytis 5 metus pasibaigus kadencijai. Asmens duomenų paslaptis saugoma neterminuotai.
31. Komiteto narys, kuriam kyla interesų konfliktas dėl pateikto mokslinio tyrimo projekto, bet kurioje atitikties mokslinių tyrimų profesionalumui ir etikai svarstymo stadijoje privalo nedelsiant nusišalinti vos tik tai paaiškėja, apie tai pranešdamas vertinime dalyvaujantiems komiteto nariams. Komiteto narys, kuris dėl interesų konflikto privalo nusišalinti, tačiau kurio kvalifikuota nuomonė būtina priimant sprendimą – posėdyje tęsia savo dalyvavimą be balso teisės.
32. Prireikus komitetas gali pasitelkti atitinkamos mokslo krypties nepriklausomus ekspertus, kurie teiktų nuomonę dėl atitikties mokslinių tyrimų profesionalumui ir etikai paraiškos vertinimo, konsultuotų komiteto narius. Priimant sprendimus, ekspertai neturi balsavimo teisės.
33. Komiteto narių sudėtį siūlo Universiteto akademinų padalinių taryba, o tvirtina Universiteto rektorius.
-

[Logotipas]

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS

[Akademinio padalinio pavadinimas]

Dalyvio vardas, pavardė:

Dalyvio kontaktai (el. paštas ir / arba tel. nr.):

Tyrimo pavadinimas

INFORMACIJOS APIE MOKSLINĮ TYRIMĄ LAPAS DALYVIUI

Atitiktis mokslinių tyrimų profesionalumui ir etikai komiteto [data] protokolas Nr. [xx]

1. Kodėl atliekamas šis tyrimas?

[Nurodykite tyrimo tikslus ir uždavinius]

2. Kodėl esu pakviestas (-a) dalyvauti šiame tyrime?

Jūs pakvietė, nes [nurodykite amžiaus grupę ir / ar kitus įtraukimo kriterijus].

3. Ar aš privalau dalyvauti tyrime?

Dalyvavimas tyrime nėra privalomas. Prieš priimdamas (-a) sprendimą dalyvauti ar ne, galite užduoti klausimus apie tyrimą. Jei Jūs sutinkate dalyvauti, bet kuriuo metu galite pasitraukti iš tyrimo, nenurodydamas (-a) priežasties [ir nepatirdamas (-a) neigiamų padarinių – jei reikia, nurodykite], apie savo sprendimą pranešdamas (-a) man / mums. Jūs galite pasitraukti iš tyrimo ir atsiimti bet kokią informaciją, kuria pasidalijote, per 30 dienų nuo dalyvavimo tyrime dienos. [Prašome nurodyti, kaip bus elgiamasi su surinktais duomenimis iki sprendimo pasitraukti iš tyrimo].

4. Kokia bus tyrimo eiga, jei aš sutiksiu dalyvauti tyrime?

[Išsamiai aprašykite, kokie tyrimo žingsniai yra susiję su tyrimo dalyviu ir kokių bendrų tyrimo eigos etapų bus laikomasi. Jei reikalingi keli mokomieji susitikimai, aprašykite juos paeiliui.]

Jūs būsite pakviestas (-a) dalyvauti [x] sesijose [įterpti vietą] / ARBA Jūsų bus paprašyta dalyvauti [x] sesijose internetu.

[Jei taikoma:] Kai atvyksite, aš aptarsiu / mes aptarsime tyrimo procedūras ir suteiksiu (-ime) galimybę užduoti bet kokius klausimus, susijusius su tyrimu. Vėliau paprašysiu (-ime) Jūsų užpildyti informuoto dalyvio sutikimo formą / ARBA duoti žodinį sutikimą.

Jei mielai dalyvausite tyrime, būsite apklaustas (-a) / Jūsų paprašysiu (-ime) apsilankyti viename / keliuose kartotiniuose susitikime (-uose) [nereikalingą ištrinti], [įrašyti numatomą susitikimo vietą].

Pokalbis / sesija turėtų trukti maždaug [xx] minutes / valandas. [Ilgesnėms sesijoms: Jums bus siūlomos [skaičius] pertraukos po [xx] min.] Taip pat galite paprašyti bet kuriuo metu atšaukti sutikimą dalyvauti tyrime arba nutraukti pokalbį.

[Pateikite išsamią informaciją apie visus tolesnius susitikimus, nurodydami jų trukmę ir dažnumą.] [Jei taikoma:] Turėdami Jūsų sutikimą, norėčiau (-tume) padaryti garso įrašą / vaizdo įrašą / nufotografuoti Jus [nereikalingą ištrinti], nes... [nurodykite priežastis, kodėl tai būtina, pvz., garso įrašas bus reikalingas tam, kad galėtume tiksliai atkurti Jūsų mintis. Nurodykite, kur ir kaip bus saugomi garso / vaizdo įrašai ir

/ ar nuotraukos; kada ir kaip garso / vaizdo įrašai ir / ar nuotraukos bus sunaikinti; kokia bus naudojama transkribavimo programa ir kt. svarbias aplinkybes, nustatytas BDAR 13 straipsnyje.]

5. Ar yra kokia nors rizika dalyvauti tyrime?

Dalyvavimas tyrime yra susijęs su šia rizika: [aprašykite galimas tyrimo rizikas, taip pat atkreipkite dėmesį į menkiausias rizikas, pvz., konfidencialumo pažeidimas ir kt.].

Norėdami sumažinti bet kokią galimą riziką, [pasakykite, ką darysite, įskaitant tai, kad asmens duomenys bus atitinkamai pseudonimizuoti arba anonimizuoti].

6. Ar yra kokia nors nauda dalyvaujant tyrime?

[Arba:] Dalyvavimo nauda yra...

[Arba:] Dalyvaujamas (-a) šiame tyrime Jūs negausite nei tiesioginės, nei asmeninės naudos.

7. [Neprivaloma] Išlaidos ir mokėjimai

[Arba:] Gausite [x sumą / kuponą / dovaną] už [dalyvavimą / pagrįstas kelionės išlaidas / maitinimą / kita].

[Arba:] Už dalyvavimą šiame tyrime nebus mokama.

8. Kaip bus valdomi surinkti duomenys?

Informacija, kurią pateikiate tyrimo metu, yra tyrimo duomenys. Bet kokie tyrimo duomenys, iš kurių galite būti identifikuoti [čia nurodykite asmens duomenis, kuriuos renkate iš dalyvių, pvz., vardas, gimimo data, garso įrašas ir t. t.], yra traktuojami kaip asmens duomenys.

[Jei taikoma renkant specialiųjų kategorijų asmens duomenis:] Tyrimui renkami duomenys patenka į specialiųjų kategorijų asmens duomenų kategorijas, tokias kaip Jūsų rasinė, etninė kilmė, sveikata, asmens duomenys atskleidžiantys politines pažiūras, religinius ir filosofinius įsitikinimus, narystę profesinėse sąjungose, genetiniai duomenys, duomenys apie fizinio asmens lytinį gyvenimą ir lytinę orientaciją [čia nurodykite slaptumo žymą, komercinę paslaptį turinčių duomenų, kuriuos renkate, rūšis].

Asmeniniai / neskelbtini duomenys bus saugomi [įrašykite vietą, saugos priemones ir kiek laiko bus saugomi surinkti duomenys] [terminai priklauso nuo institucijos / leidėjo pasirinktos informacinės sistemos ir duomenų saugyklos nustatytos tvarkos] / nesaugomi.

Kiti tyrimų duomenys (įskaitant sutikimo formas) bus saugomi [nurodomas duomenų saugojimo laikotarpis metais ir / ar sąlygos, nuo kurių priklauso duomenų saugojimo terminas] po tyrimo atlikimo / rezultatų paskelbimo.

Tyrimo duomenys bus atverti [*nurodoma vieta*] ir bus prieinami [*nurodyti tikslinę grupę arba visiems*].

[*Tyrimo dalyvis*] turi teisę atšaukti sutikimą dėl asmens duomenų tvarkymo [*nurodyti iki kada asmens duomenys gali būti atšaukti*].

[*Jei taikoma:*] Jūsų asmens duomenys perduodami ir saugomi paskirties vietoje už Europos Sąjungos ribų. [*Informuoti tyrimo dalyvį apie galimybę jų asmens duomenis perduoti į trečiąsias valstybes (perdavimas apima ir nuotolinę prieigą prie asmens duomenų) ir tinkamas ar pritaikytas apsaugos priemonės ir būdus, kaip gauti jų kopiją arba kur suteikiama galimybė su jais susipažinti.*]

[*Tyrėjas ir / arba jo komanda, vadovas, bendradarbis / vertėjas / kitas įgaliotas asmuo...*] turės prieigą prie tyrimo duomenų. Atsakingiems [*institucijos pavadinimas*] nariams gali būti suteikta prieiga prie duomenų, skirtų tyrimams stebėti ir / arba auditui atlikti ir Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybai nagrinėjant galimą akademinės etikos ir / ar procedūrų pažeidimą.

[*Jei taikoma:*] Norėčiau (-tume) gauti Jūsų sutikimą naudoti tiesiogines citatas, [įsipareigojant, kad Jūsų vardas bus užkoduotas [prašome ištrinti, jei nereikia] bet kuriame tyrimo etape.

[*Jei taikoma:*] Norėčiau (-tume) gauti Jūsų sutikimą būsimoje tyrimuose naudoti nuasmenintus duomenis ir dalytis duomenimis su kitais tyrėjais (pvz., internetinėse duomenų bazėse). Visa asmeninė informacija, iš kurios būtų galima Jus identifikuoti, bus pašalinta arba pakeista.

9. Ar tyrimas bus paskelbtas?

Tyrimas gali būti paskelbtas [*nurodykite formą, pvz., publikacijos, tinklalapiai ir pan.*].

[*Pastaba dėl studentų baigiamųjų darbų internete publikavimo (aktuali tik tuo atveju, jei esate studentas, kurio darbas bus įtrauktas į Lietuvos akademinę elektroninę biblioteką ir / arba institucijos magistrantūros baigiamųjų darbų, daktaro disertacijų ir jų santraukų elektroninių dokumentų bazę / Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos elektroninį katalogą):*

[*Institucijos pavadinimas*] yra įsipareigojęs skleisti savo tyrimus visuomenei, todėl sukūrė institucijos tyrimų registrą, kuris skelbiamas institucijos tinklalapyje [*nuoroda*], o tyrimo medžiagą / surinktus duomenis skelbia [*duomenų bazė ir nuoroda*]. Informacija internete reikalinga tam, kad tyrėjai galėtų lengvai naudotis visu laisvai prieinamų disertacijų tekstu, taip padidindami galimą tų tyrimų poveikį ir mažindami mokslui skirtų išteklių švaistymą.

10. [Taikoma, jei mokslinis tyrimas finansuojamas iš išorės]: Kas finansuoja tyrimą?

[*Pateikite išsamią informaciją apie organizaciją, finansuojančią tyrimą.*]

11. Su kuo galėčiau susisiekti, jei norėčiau pranešti apie tyrimą?

Jei nerimaujate dėl šio tyrimo aspektų, susisiekite su [*įrašykite pagrindinio tyrėjo vardą, pavardę ir universiteto tel. nr. / el. pašto adresą*] arba [*įrašykite vadovo vardą, pavardę ir universiteto tel. nr. / el. pašto adresą*]. Sprendimas dėl Jūsų kreipimosi bus priimtas ir apie tai būsite informuotas per [*xx*] darbo dienų. Jei norėsite pateikti oficialų skundą, susisiekite su [*institucijos pavadinimas*] Atitikties mokslinių tyrimų profesionalumui ir etikai komiteto pirmininku ar jo pavaduotoju, kuris stengsis kuo greičiau išspręsti problemą:

[*Tik dėl paraiškų, kurias peržiūrėjo institucijos*] Atitikties mokslinių tyrimų profesionalumui ir etikai komiteto pirmininkas; el. paštas: [*xx*]; adresas: [*xx*].

[*Tik dėl paraiškų, kurias peržiūrėjo institucijos*] Atitikties mokslinių tyrimų profesionalumui ir etikai komiteto pirmininko pavaduotojas; el. paštas: [*xx*]; adresas: [*xx*].

12. Duomenų apsauga

[Institucijos pavadinimas] yra duomenų valdytojas *[nurodyti institucijos el. pašto adresą]*, todėl tyrimui pateikti Jūsų asmeniniai duomenys bus valdomi institucijoje *[įrašyti koku nustatytu būdu]*.

[Institucijos pavadinimas] tvarkys Jūsų asmens duomenis aukščiau nurodyto tyrimo tikslais. Institucijos atliekami tyrimai vykdomi *[nurodyti asmens duomenų tvarkymo tikslą]*. *[Pastebėtina, kad asmens duomenų tvarkymo tikslai turi būti suformuluoti aiškiai ir konkrečiai, kad būtų galima nustatyti, kokios rūšies tvarkymą jis apima, ir įvertinti, ar konkretus tikslas neprieštarauja teisės aktų reikalavimams. Tokie asmens duomenų tvarkymo tikslai kaip „moksliams tyrimams atlikti“ ar „tyrimams visuomenės labui“ yra pernelyg abstraktūs ir iš jų nėra galimybės įvertinti susijusios asmens duomenų apimtį.]*

Informacija apie teises į Jūsų asmens duomenis *[turi būti paaiškinti institucijos ir įterpta šioje vietoje]*.

Asmens duomenų pareigūnas; el. pašto adresas: *[xx]*; adresas korespondencijai: *[xx]*.

Skundas dėl asmens duomenų tvarkymo gali būti teikiamas *[institucijos pavadinimas ir el. pašto adresas]*, *[institucijos asmens duomenų pareigūno el. pašto adresas ir adresas korespondencijai]*, *[Lietuvos Respublikos akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybos el. pašto adresas]*, *[Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos el. pašto adresas]* ir / ar *[Žurnalistų etikos inspektoriatų tarnybos el. pašto adresas]*.

13. Kontaktinė informacija ir / ar kita informacija

Jei norite iš anksto aptarti tyrimą (arba jei turėsite klausimų po tyrimo), susisiekite:

[Pagrindinio tyrėjo vardas, pavardė]

[Institucijos pavadinimas]

[Institucijos adresas]

Tyrėjo tel. nr.: *[xx]*

Tyrėjo el. paštas: *[xx]*

Gavau

Parašas

Data

[Logotipas]

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS

[Akademinio padalinio pavadinimas]

Dalyvio vardas, pavardė:

Dalyvio kontaktai (el. paštas, tel. nr.):

Tyrėjo vardas, pavardė ir statusas: Tyrėjo afiliacija:

Tyrėjo tel. nr.:

Tyrėjo el. paštas:

INFORMUOTO ASMENS SUTIKIMO FORMA

Atitiktis mokslinių tyrimų profesionalumui ir etikai komiteto [data] protokolas Nr. [xx]

[Projekto ir / ar mokslinio tyrimo pavadinimas]

Projekto ir mokslinio tyrimo aprašymas: [trumpa pastraipa]

		Jei sutinkate, pažymėkite varnelę	Jei nesutinkate, pažymėkite varnelę
1.	Aš patvirtinu, kad esu informuotas(a) ir suprantu minėto projekto / mokslinio tyrimo [„pavadinimas“] informacinį lapą. Turėjau galimybę susipažinti su informacija, užduoti klausimus ir į juos gauti atsakymus.	☐	☐
2.	Aš esu informuotas(a), kad mano dalyvavimas yra savanoriškas ir kad aš galiu iš tyrimo pasitraukti bet kuriuo metu, nenurodydamas priežasties, nepatirdamas jokių neigiamų padarinių ar negaudamas baudų.	☐	☐
3.	Aš esu informuotas(a), kad tyrimo metu surinktus duomenis gali peržiūrėti įgalioti asmenys, nepriklausantys tyrėjų grupei (pvz., mokslo ir studijų institucijos Komitetui ir / ar duomenų apsaugos pareigūnui, Lietuvos Respublikos Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybai, Valstybinei duomenų apsaugos inspekcijai, Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybai, teismui).	☐	☐
4.	Aš esu informuotas(a), kad šio tyrimo projektą peržiūrėjo [institucijos pavadinimas] Atitikties mokslinių tyrimų profesionalumui ir etikai komitetas ir šis tyrimas buvo patvirtintas.	☐	☐
5.	Aš esu informuotas(a), kas turės prieigą prie mano pateiktų asmens duomenų, kaip duomenys bus saugomi ir kas bus su duomenimis pasibaigus projektui.	☐	☐
6.	Aš esu informuotas(a), kad tyrimo rezultatai bus paskelbti viešai.	☐	☐
7.	Aš esu informuotas(a), kur kreiptis dėl tyrimo.	☐	☐
	[Jei taikoma] Aš sutinku, kad būtų daromas garso	☐	☐
		☐	☐

įrašas.

		Jei sutinkate, pažymėkite varnelę	Jei nesutinkate, pažymėkite varnelę
9.	<i>[Jeį taikoma]</i> Aš sutinku, kad būtų daromas vaizdo įrašas.	☐	☐
10.	<i>[Jeį taikoma]</i> Aš sutinku, kad būtų daromos nuotraukos.	☐	☐
11.	<i>[Jeį taikoma]</i> Aš esu informuotas(a), kaip garso įrašai / vaizdo įrašai / nuotraukos bus naudojami apibendrinant tyrimų rezultatus <i>[nereikalingą ištrinti]</i> .	☐	☐
11.1.	<i>[Jeį taikoma]</i> Aš sutinku, kad apibendrinant tyrimų <div style="text-align: center;">☐ ☐</div> rezultatus būtų naudojamos tiesioginės citatos, priskirtos man, ARBA		
11.2.	<i>[Jeį taikoma]</i> Aš sutinku, kad mano citatos būtų pseudonimizuotos apibendrinant tyrimų rezultatus ARBA	☐	☐
11.3.	<i>[Jeį taikoma]</i> Aš sutinku, kad mano citatos būtų anonimizuotos apibendrinant tyrimų rezultatus ARBA	☐	☐
11.4.	<i>[Jeį taikoma]</i> Aš sutinku, kad mano pasisakymai / citatos būtų cituojamos tik <i>[nenurodant mano asmens duomenų / atskleidžiant mano asmens duomenis]</i> .	☐	☐
12.	Aš sutinku dalyvauti tyrime.	☐	☐
<i>Pasirinktinai / neprivaloma</i>	Sutinku, kad šiame tyrime surinkti duomenys būtų teikiami tyrėjams, net ir tiems, kurie dirba už ES ribų, ir būtų naudojami kituose moksliniuose tyrimuose. Aš suprantu, kad visi duomenys bus visiškai anonimizuoti ir nebus galimybės nustatyti mano tapatybės.	☐	☐
<i>Pasirinktinai / neprivaloma</i>	Aš sutinku, kad mano asmeninę kontaktinę informaciją <i>[nurodyti konkrečią kontaktinę informaciją ir saugojimo terminą]</i> galima laikyti saugioje duomenų bazėje, kad tyrėjai galėtų susisiekti su manimi dėl kitų būsimų mokslinių tyrimų.	☐	☐

Dalyvio vardas, pavardė

Data

Parašas

Atsakingo asmens vardas, pavardė

Data

Parašas